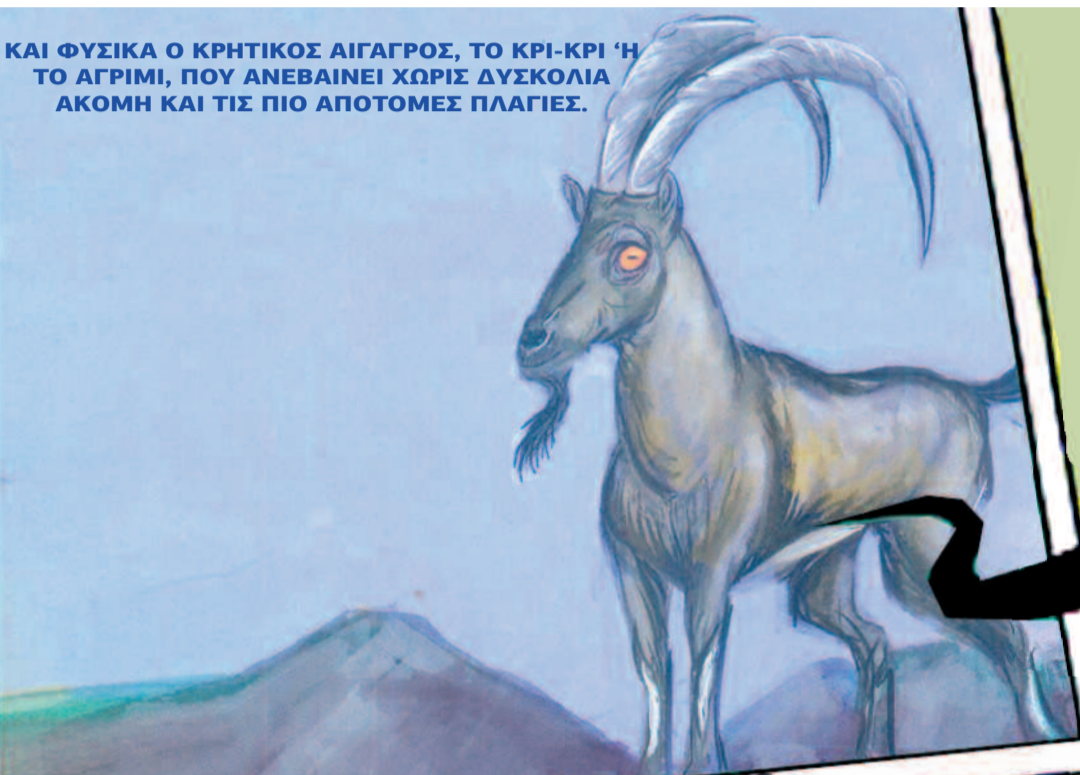

διαδρομές

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ / ΤΕΧΝΕΣ / ΙΣΤΟΡΙΑ / ΒΙΒΛΙΑ / ΜΟΥΣΙΚΗ / ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΒΑΛΕΝΤΙΝΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΗ

ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΑ Ο ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΛΙΓΑΓΡΟΣ, ΤΟ ΚΡΙ-ΚΡΙ Ή ΤΟ ΑΓΡΙΜΙ, ΠΟΥ ΑΝΕΒΑΙΝΕΙ ΧΩΡΙΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑ ΑΚΟΜΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΠΙΟ ΑΠΟΤΟΜΕΣ ΠΛΑΓΙΕΣ.

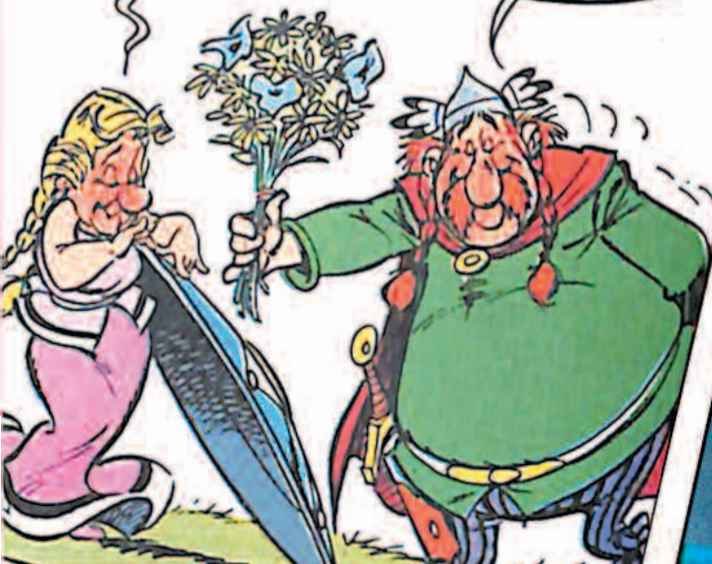

ΕΚΔΟΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΣΕ ΕΝΑ ΞΕΧΩΡΙΣΤΟ ΕΙΔΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Κόμικς αλλά...
Κρητικά!

Καπράκι μου, να ! βάστα τη ντάργα ! Εσένα, μαθές, γακι-στίξει !
Παίρνε τη και τουλόγου σου οντέ τη-ν-έχεις χρεία, Πι... πιτσουνάκι μου !

ΕΝΩ Η ΚΡΗΤΙΚΗ ΑΓΡΙΟΓΑΤΑ ΦΡΟΝΤΙΖΕΙ ΝΑ ΕΜΦΑΝΙΖΕΤΑΙ ΜΟΝΟ ΣΕ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ.

Δεν μ' αρέσουν οι παπαράτσι.

ΕΛΙΑ ΚΟΥΜΛΗ

diadromes@haniaotika-nea.gr

editorial

Στο σημερινό μας αφιέρωμα τα κόμικς συναντούν την Κρήτη. Η πλούσια κρητική ιστορία και λογοτεχνία αποτέλεσαν την έμπνευση για τους εικονογράφους Παναγιώτη Γιάκα και Γιώργο Γούση, που με τα πενάκια τους, μακρόχρονη έρευνα και πολύ λεπτομερή δουλειά έδωσαν νέα πνοή στην "Ιστορία της Κρήτης" και τον "Ερωτόκριτο" αντίστοιχα. Στον αντίποδα αυτών, ένα από τα πιο αναγνωρίσιμα κόμικ όλων των εποχών, ο Αστερίξ, αποδόθηκε στην κρητική διάλεκτο, παντρεύοντας μοναδικά τους "ανυπότακτους Γαλάτες" με την αβούλωτη κρητική ψυχή. Και αν το κόμικ είναι ένα μέσο ψυχαγωγίας για μικρά και μεγάλα παιδιά, το ίδιο μπορεί να πει κανείς και για το ραδιόφωνο. Σήμερα μιλάμε με την ηθοποιό, σκηνοθέτιδα και ραδιοφωνική παραγωγό Βαλεντίνα Παπαδημητράκη για τα "συστατικά" μίας επιτυχημένης ραδιοφωνικής εκπομπής για παιδιά αλλά και για την αξία της ποιότητας στα παιδικά θεάματα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

σελ. 3 ~ Πολιτισμός

σελ. 4 - 5 ~ Κόμικς αλλά... Κρητικά!

σελ. 6 ~ Συνέντευξη με τη Βαλεντίνα Παπαδημητράκη

σελ. 7 ~ Παιδότοποι

σελ. 8 ~ Υγεία & Βότανα

σελ. 9 ~ Ιστορία της Ιατρικής

σελ. 10 ~ Αφορμή, βιβλία

ΣΤΗΝ ΠΥΛΗ ΣΑΜΠΙΟΝΑΡΑ

Εκθεση φωτογραφίας
"Μύχια Τοπία"

Εκθεση φωτογραφίας των μαθητών που παρακολούθησαν τα εργαστήρια φωτογραφίας την περίοδο 2015-2017 παρουσιάζει η SOUTH space for photography σε συνδιοργάνωση με την ΚΕΠ-ΠΕΔΗΧ - ΚΑΜ στην Πύλη Σαμπιονάρα.

Τα εγκαίνια της έκθεσης θα πραγματοποιηθούν το Σάββατο 4 Νοεμβρίου στις 8 το βράδυ.

Συμμετέχουν: Nick Bowers, Έλθα Γιακουμάκη, Νίκος Καρυωτάκης, Mehran Khalili, Γιάννης Κρητικός, Ρία Λακιωτάκη, Έλενα Μαντέλου, Μαριέλενα Ροσσέτου, Άννα Σαματά, Γιώργος Στεφανάκης, Βίκυ Τσατσαμπά, Στεφανία Τσουπάκη.

Την επιμέλεια της έκθεσης έχει ο Γιώργος Αναστασάκης ο οποίος επισημαίνει ότι «η έννοια του τοπίου είναι κεντρική στο δυτικό πολιτισμό ως τρόπος που αντιλαμβανόμαστε το περιβάλλον μας. Από μόνη της δεν υπάρχει στη φύση, είναι προϊόν της όρασης και εξαρτάται από την ιδεολογία των ανθρώπων σε ένα χώρο και χρόνο, τις κοινωνικές δομές και ανάγκες. Το τοπίο συνήθως θαυμάζεται, κατακτιέται, διαμορφώνεται ή καταστρέφεται. Επίσης φωτογραφίζεται. Μέσα από τη φωτογράφιση του, βέβαια, μπορούν να επιτελε-

στούν όλες οι προηγούμενες διεργασίες. Το τοπίο είναι λοιπόν μία έννοια μεταφορική. Η μεταφορά όμως δύναται να ηγαίνει σε βάθος τέτοιο, ώστε το τοπίο να παύει να περιλαμβάνει λόφους, δέντρα, σπίτια ή ουρανοξύστες. Μπορεί απλώς να αποτελεί μία κατάσταση μέσα στην οποία είναι δυνατόν να συμβούν γεγονότα, ενώ άλλες φορές διαμορφώνεται από ψυχοσυνθέσεις. Ως εκ τούτου ένα τοπίο δεν βρίσκεται απαραίτητα στο φυσικό κόσμο, αλλά στον εσωτερικό μας. Μπορεί δηλαδή να είναι ένα μύχιο τοπίο».

Κατ' αυτόν τον τρόπο, επισημαίνει ο επιμελητής της έκθεσης «τα "Μύχια Τοπία" δεν είναι μία έκθεση φωτογραφίας τοπίου σύμφωνα με την κλασική κατηγοριοποίηση των ειδών της φωτογραφίας. Περιλαμβάνει ακόμη πορτραίτα, αφηγήσεις, ντοκουμέντα και συναισθήματα, οτιδήποτε ανακάλυψαν οι δώδεκα φωτογράφοι εξερευνώντας τα εσωτερικά τους τοπία. Στην πραγματικότητα κάθε φωτογραφία είναι ένα μύχιο τοπίο γιατί αποτελεί μία κατευθείαν αντιστοίχιση αυτού που απεικονίζει με το ποιός είναι αυτός που φωτογραφίζει, ταυτόχρονα απόσπασμα και προβολή. Οι φωτογραφίες της έκθεσης αυτής είναι μια εκμυστήρευση μέσα από μια νεοαποκτηθείσα ικανότητα στη διαχείριση της εικόνας».

Δάρκεια έκθεσης: 4 Νοεμβρίου -12 Νοεμβρίου 2017. Ώρες λειτουργίας: 11:00-14:00 & 19:00-22:00. Είσοδος Ελεύθερη.

Κάλεσμα συνεργατών
για το 8ο Dance Days Chania

Καθώς ξεκινά ο σχεδιασμός του 8ου "Dance Days Chania", οι διοργανωτές του φεστιβάλ απευθύνουν κάλεσμα σε παλιούς και νέους συνεργάτες για μία πρώτη συνάντηση που θα πραγματοποιηθεί το επόμενο Σάββατο 11 Νοεμβρίου στις 7 το απόγευμα στο Studio Συν-Κίνηση, Ελ. Βενιζέλου 89.

Όπως αναφέρει, μεταξύ άλλων το κάλεσμα των διοργανωτών, «Το διεθνές φεστιβάλ σύγχρονου χορού Dance Days Chania ξεκίνησε το 2011 και έχουν συμμετάσχει σε αυτό, μέχρι σήμερα, περισσότεροι από 300 καλλιτέχνες. Το Dance Days Chania έχει λάβει την Ευρωπαϊκή Πιστοποίηση ποιότητας φεστιβάλ EFFE Label 2017- 2018 και έχει καταφέρει να θεωρείται ένα από τα καλύτερα στη σκηνή του σύγχρονου χορού τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Η διοργάνωση βασίζεται στον εθελοντισμό, στην εκπαίδευση, στην πολυπολιτισμικότητα και στη δημιουργική αν-

ταλλαγή ιδεών. Η κοινότητα συνιστά ουσιαδώς στοιχείο, απολύτως ταυτισμένο και συνδεδεμένο με την υπόσταση και την ταυτότητα του Φεστιβάλ, που οκτώ χρόνια τώρα μεγαλώνει και διαμορφώνεται στην πόλη των Χανίων. Όλοι μας είμαστε κρίκοι στην "αλυσίδα" ήδη από τα πρώτα στάδια κατάρτισης και σχεδιασμού του.

Με κέφι, δημιουργικότητα και ζωντάνια, μπορούμε να στήσουμε το φετινό "σκηνικό" του Dance Days Chania και να μοιραστούμε όμορφες και δυνατές στιγμές!

Το Σάββατο 11.11.2017 μπορείτε να ενημερωθείτε για το φεστιβάλ, τους ανθρώπους του και την πολιτική του και να γίνεται και εσείς ένα ενεργό μέλος της ομάδας αυτής.

<http://dancedays.gr/>

<https://www.facebook.com/DanceDaysChania/>

4/11

Ιωαννίκιος

5/11

Γαλακτίων,

Επιστήμη

Λίνος

6/11

Λεονάρδος

7/11

Αθηνόδωρος,

Θεμέλιος

Θεαγένης

Ερνέστος

8/11

Αγγελος,

Αγγελική,

Γαβριήλ,

Μιχαήλ,

Σεραφεΐμ,

Ευστρατία,

Μεταξία,

Ραφαήλ,

Σταμάτης,

Στρατηγός,

Ταξιάρχης

9/11

Νεκτάριος,

Θεόκτιστος

10/11

Αρσένιος

ΗΜΕΡΙΔΑ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ

Τυπογραφία της Αναγέννησης και γκράφιτι συναντούν την Κρητική Λογοτεχνία

■ Μέσα από το πολιτιστικό δίκτυο που υλοποιείται σε σχολεία όλης της Κρήτης

Ημερίδα με θέμα “Η Τυπογραφία της Αναγέννησης συναντά την Κρητική Λογοτεχνία μέσα από την Τέχνη του Δρόμου” θα πραγματοποιηθεί σήμερα Σάββατο στο Μουσείο Τυπογραφίας, στο ΒΙΟΠΑ Χανίων, Σούδα.

την ημερίδα, που διοργανώνουν το Μουσείο Τυπογραφίας, η ΔΔΕ Χανίων, διά της Υπεύθυνης Σχολικών Δραστηριοτήτων και το Τμήμα Γραφιστικής της Σχολής Καλλιτεχνικών Σπουδών ΑΤΕΙ Αθήνας, οι συμμετέχοντες θα μπορέσουν να γνωρίσουν περισσότερα για την ιστορία της ελληνικής γραφής και τυπογραφίας, της Κρητικής Λογοτεχνίας της Αναγέννησης αλλά και την πορεία της τέχνης του δρόμου, του γκράφιτι. Επίσης, σχολεία από όλη την Κρήτη που συμμετείχαν στο ομώνυμο περιφερειακό δίκτυο την περασμένη χρονιά, θα έχουν την ευκαιρία να παρουσιάσουν τις δράσεις τους. Στόχος του εγχειρήματος είναι η σύνδεση δύο διαφορετικών μέσων οπτικής επικοινωνίας, της πρώιμης τυπογραφίας και του γκράφιτι, με τα αξεπέραστα έργα της Κρητικής λογοτεχνίας έτσι ώστε η πολιτισμική παράδοση, η εκπαίδευση και η καλλιτεχνική έκφραση να επικοινωνήσουν εποικοδομητικά το χτες, το σήμερα και το αύριο.

Το πρόγραμμα της ημερίδας:
10.00-10.30 Προσέλευση Εγγραφές.
10.45-11.00 Χαιρετισμοί.
11.00-12.00 “Ιστορία ελληνικής Γραφής και Τυπογραφίας”, Γιώργος Ματθιόπουλος Τμήμα Γραφιστικής ΑΤΕΙ Αθήνας.
12.00-12.15 “Η Τέχνη του Δρόμου (Street Art): Η πορεία στο χρόνο”, Ολγα Βερυκάκη (ΠΕΘΒ) ΕΠΑΛ Ακρωτηρίου.
12.15-12.30 “Ο Κρητικός Σαίξπηρ και ο Ερωτόκριτος”, Φιλί-

τσα Πεδιαδίτη ΥΣΔ ΔΔΕ Λασιθίου.
12:30 Διάλειμμα για καφέ.
12:45-14:00 Παρουσίαση Προγραμμάτων Λυκείων 2016-2017.
- “Ανοιξη με την Ποίηση του Κορνάρου και του Χορτάτση” ΕΠΑΛ Ακρωτηρίου Χανίων.
- “Η Τυπογραφία της Αναγέννησης συναντά τον Ερωτόκριτο μέσα από την Τέχνη του Δρόμου” ΓΕΛ Νεάπολης Λασιθίου.
- “Τα Ελληνικά του Βασιλιά” 4ο ΓΕΛ Χανίων.
- “Κρήτη - Βενετία: Ανακαλύπτοντας την τέχνη της τυπογραφίας” 1ο ΓΕΛ Χανίων.
- “Η τεχνική του Στένσιλ και τα Δίστιχα του Ερωτόκριτου στο 2ο Λύκειο” 2ο ΓΕΛ Χανίων.
- “Το Λύκειο Ελευθερίου Βενιζέλου γράφει ένα δίστιχο στο διάδρομο”, ΓΕΛ Ελ. Βενιζέλου.
- “Εικαστική παρέμβαση μέσω Ερωτόκριτου στην Πόλη μας” 3ο ΓΕΛ Ηρακλείου.
14:00-15:00 Αξιολόγηση Δικτύου Παρουσίαση των στόχων του προγράμματος για το 2017-2018, Συντονισμός Συζήτησης: Αρετή Μαρματάκη ΥΣΔ ΔΔΕ Χανίων
15:00-15:45 Διάλειμμα
15:45-16:30 Ξεναγήση στο Μουσείο Τυπογραφίας, Ελία Κουμή Μουσείο Τυπογραφίας Χανίων
16:30-17:00 Εργαστήρι: Τεχνικές εφαρμογής της γραμματοσειράς Grecs du roi στην Τέχνη του Δρόμου, ΕΠΑΛ Ακρωτηρίου - Ομάδα Σπουδαστών Τυποτρόπιον-ΑΤΕΙ (Το εργαστήρι απευθύνεται μόνο σε όσους θα συμμετέχουν στο Δίκτυο και θα πάρουν μέρος στις δράσεις διάχυσης των στόχων του).

ΣΤΟ ΒΕΝΙΖΕΛΕΙΟ ΩΔΕΙΟ

Συναυλία μπαρόκ μουσικής

Συναυλία με έργα για φλάουτο με ράμφος θα πραγματοποιηθεί σήμερα Σάββατο 4 Νοεμβρίου και ώρα 7 το απόγευμα στο Βενιζέλειο στο Ωδείο Χανίων, αίθουσα Αλίκη Βατικιώτη. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει έργα συνθετών της μπαρόκ εποχής και συγκεκριμένα των: M.Naudot, G.B.Bononcini, L.D’Herverlois και B.Fontana.

Θα παίξουν οι: Αντριάννα Ροσμαράκη, Σάρα Γούργουρα -Τσουρουνακή, Αργυρώ Νικάκη και Νατάσα Παπαδογιωργάκη. Στο πιάνο συνοδεύει η Άννα Μαλεκάκη.

ΣΤΟ ΒΕΝΙΖΕΛΕΙΟ ΩΔΕΙΟ

“Όταν ήταν ευτυχισμένος”

Οκοκλήρυνεται σήμερα ο δεύτερος κύκλος παραστάσεων του έργου “Όταν ήταν ευτυχισμένος” του Πολυχρόνη Κουτσάκη, που παρουσιάζει ο Σύλλογος Φίλων Θεάτρου Χανίων στις 9:15 μ.μ. στο Βενιζέλειο Ωδείο.

Όπως αναφέρεται στο σχετικό Δ.Τ., «Το “Όταν ήταν ευτυχισμένος” παρακολουθεί, με μυθιστορηματικό τρόπο, τη ζωή και το έργο του Ελευθερίου Βενιζέλου, με όροσημο το θάνατο της πρώτης του γυναίκας, χωρίς να λείπουν τα πραγματικά γεγονότα και η ιστορική βαρύτητα. Ο συγγραφέας, πολυβραβευμένος σε Ελλάδα και εξωτερικό, με μοναδική γνώση της ιστορίας και με τεράστιο ερευνητικό υπόβαθρο, κατανοεί πλήρως την πολιτική, αλλά και την ανθρώπινη, προσωπικότητα του Βενιζέλου και επιλέγει μία συγκεκριμένη στιγμή της ζωής του ώστε να μας διηγηθεί πώς μεταμορφώθηκε σε θρύλο».

Γενική είσοδος: 5 ευρώ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΜΑΔΑ “ΑΝΑΤΟΛΗ”

Θεατρική παράσταση “Στους Αστερισμούς”

Μια ιστορία αγάπης που ακροβατεί μεταξύ ζωής και θανάτου σε παράλληλα σύμπαντα αφηγείται η παράσταση “Στους Αστερισμούς” που παρουσιάζει η θεατρική ομάδα “Ανατολή”, στα Χανιά. Παραστάσεις θα πραγματοποιηθούν στο “Μεγάλο Ο” (οδός Γρηγορίου Ε' 69) όλες τις Παρασκευές του Νοεμβρίου στις 10 το βράδυ, Σκηνοθεσία, διασκευή, ερμηνεία: Κωνσταντίνα Γαρμπιδάκη, Κωνσταντίνος Αμανατίδης. Ήχος βίντεο: Νεκτάριος Σγουράκης, υπεύθυνη διοργάνωσης: Κωνσταντίνα Γαρμπιδάκη.

Γενική είσοδος 8 ευρώ. Η παράσταση είναι κατάλληλη άνω των 16 ετών.

ΓΙΑ ΤΟΝ Β' Π.Π.

Κινηματογραφικές προβολές στον Λόφο Καστέλι

Κινηματογραφικές προβολές ταινιών για το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, πραγματοποιούνται κάθε Πέμπτη του Νοεμβρίου στις 9 μ.μ. στον χώρο της κατάληψης “Rosa Nera” στον Λόφο Καστέλι στην παλιά πόλη.

Την Πέμπτη 9 Νοεμβρίου στις 9μ.μ.θα προβληθεί η ταινία “Ο γιος του Σαούλ”, (Saul fia, 2015) του László Nemes.

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

“Τη λένε Εύα”

Η θεατρική παράσταση “Τη λένε Εύα” θα παρουσιαστεί την Κυριακή 5 και τη Δευτέρα 6 Νοεμβρίου, στις 9 μ.μ. στο Βενιζέλειο Ωδείο, στο πλαίσιο του φεστιβάλ “Οψεις Πολιτισμού”.

Από την Τρούμπα στο σινεμά, μετά στη Συγγρού και από εκεί στη σκηνή. Μια από τις πιο αναγνωρίσιμες προσωπικότητες της ελληνικής LGBTQ+ κοινότητας αφηγείται τα 60 χρόνια της πολυτάραχης ζωής της.

Σκηνοθεσία/ Συγγραφή: Αντώνης Μποσκοϊτης
Τραγούδι: Τάνια Τσανακλίδου (Μουσική: Λένα Πλάτωνος, στίχοι: Ελένη Φωτάκη)

Ηθοποιοί: Εύα Κουμαριανού, Αντώνης Μποσκοϊτης
Γενική είσοδος: 13 ευρώ, μειωμένη: 10 ευρώ.

Προπώληση εισιτηρίων: Γραμματεία Βενιζέλειου Ωδείου

ΕΠΕΤΕΙΑΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Είκοσι χρόνια “Ιριδα”

Επετειακές εκδηλώσεις για τα 20 χρόνια ζωής και ανιδιοτελούς προσφοράς του Συλλόγου Γυναικών Καλλιτεχνών Χανίων “Ιρις” στα πολιτιστικά πράγματα του τόπου, διοργανώνουν ο Δήμος Χανίων και ο Σύλλογος, στο Κέντρο Αρχιτεκτονικής της Μεσογείου (Μεγάλο Αρσενάλι):

Τα επίσημα εγκαίνια έκθεσης ντοκουμέντων και ενθυμημάτων με τίτλο “Ιριδα – 20 Χρόνια” θα γίνουν σήμερα Σάββατο 4 Νοεμβρίου στις 8 μ.μ. ενώ το επόμενο Σάββατο 11 Νοεμβρίου στις 8 μ.μ. θα γίνει μουσική εκδήλωση με τη Μπάντα του Πολεμικού Ναυτικού στην Κρήτη (ΝΑΣΚΡΗ). Ερμηνεύει η Ζαχαρένια Σημανδράκη.

Οι εκδηλώσεις τελούν υπό την αιγίδα του Διαπολιτισμικού Ευρωμεσογειακού Κέντρου UNE-SCO.

Διάρκεια Έκθεσης: 4 Νοε – 13 Νοε 2017
Ώρες επισκέψεων: καθημερινά 11 π.μ. – 1 μ.μ. και 6 μ.μ. – 10 μ.μ. Είσοδος ελεύθερη

ΣΤΑ ΧΑΝΙΑ

“Αντρες έτοιμοι για όλα”

Η κωμωδία “Αντρες Έτοιμοι για Όλα”, των Νεοζηλανδών Stephen Sinclair και Anthony McCarten, προσαρμοσμένη στην ελληνική πραγματικότητα από τους Θανάση Παπαθανασίου και Μιχάλη Ρέππα, θα παρουσιαστεί στα Χανιά την Παρασκευή 10 Νοεμβρίου, στις 6:30 μ.μ. και στις 9:30 μ.μ. στο “Mega-place”.

Υπόθεση του έργου: Σε μια επαρχιακή πόλη μια αντροπαρέα, που δοκιμάζεται από πολλά και πολλαπλά οικονομικά προβλήματα, αποφασίζει να τα λύσει με ένα πρωτότυπο τρόπο. Η απελπισία οδηγεί ένα καφετζή, ένα ταξιτζή, ένα δημοτικό υπάλληλο, ένα φούρναρη και ένα σπουδαστή να γίνουν στρήπερ! Η παράδοση επιλογή τους να βγάλουν χρήματα χορεύοντας γυμνοί, αναστατώνει την ζωή τους, τη μικρή πόλη όπου ζουν και τις γυναίκες τους...

Πρωταγωνιστούν: Αντώνης Καφετζόπουλος, Κώστας Ευριπιώτης, Βασίλης Κούκουρας, Χρήστος Γιάνναρης, Χρήστος Ζαχαριάδης και οι γυναίκες: Σοφία Βογιατζάκη, Βάνα Ραμπούτα, Γαλήνη Τσεβά, Βίκυ Κάβουρα συμμετέχει και η Δήμητρα Παπαδήμα.

Συγγραφείς: Stephen Sinclair και Anthony McCarten
Διασκευή - Σκηνοθεσία: Θανάσης Παπαθανασίου και Μιχάλης Ρέππας
Σκηνικά: Μαίρη Τσαγκάρη
Κοστούμια: Μαρία Καραπούλιου
Χορογραφίες: Άννα Αθανασιάδη
Παραγωγή: Θεατρικές επιχειρήσεις Τάγαρη.

ΕΚΔΟΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΣΕ ΕΝΑ ΞΕΧΩΡΙΣΤΟ ΕΙΔΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΩΣΤΑΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΑΡΙΑΔΑΚΗΣ

ΕΛΕΝΗ ΦΟΥΝΤΟΥΛΑΚΗ

Από την “Ιστορία της Κρήτης”, στον “Ερωτόκριτο” και από εκεί στον “Αστεριδάκη”, το κόμικ έχει προσαρμοστεί στην ιστορία, τη γλώσσα, τον πολιτισμό της Κρήτης. Πολλές οι ανάλογες και ιδιαίτερα αξιόλογες προσπάθειες τα τελευταία χρόνια, μέσα από το πενάκι εξαιρετικών εικονογράφων και συγγραφέων. Για αυτές τις δουλειές μιλάμε με τους δημιουργούς τους αναζητώντας περισσότερα στοιχεία για το κεφάλαιο: Κρήτη και κόμικς.

Κόμικς αλλά... Κρητικά!

Με ευχάριστο τρόπο, με το κείμενο και το σκίτσο του Π. Γιάκα, όλη η ιστορία της Κρήτης περνάει από το ομώνυμο εικονογραφημένο βιβλίο.

Μια... “κουζουλή” προσπάθεια για την Ιστορία του νησιού

Απλή, κατανοητή, συμπυκνωμένη, διδακτική και άκρως διασκεδαστική είναι η προσπάθεια απόδοσης της ιστορίας της Κρήτης, από τη δημιουργία του κόσμου μέχρι και σήμερα, όπως αποτυπώνεται στο ομώνυμο κόμικ “Η Ιστορία της Κρήτης” του Παναγιώτη Γιάκα.

Η πρώτη έκδοση έγινε πριν από δύο χρόνια και λόγω της επιτυχίας ακολούθησε και άλλη συμπληρωμένη και πιο βελτιωμένη.

Ο ίδιος ο συγγραφέας μιλώντας στις “διαδρομές” σημειώνει ότι πρόκειται για «μια κουζουλή προσπάθεια» καθώς χρειάστηκαν 7 χρόνια για να συγκεντρώσει το απαραίτητο υλικό και να ξεκινήσει την εικονογράφηση, τη συγγραφή των κειμένων και τη σύνθεση τους. “Κουζουλή” μεν αλλά σίγουρα εξαιρετική η δουλειά αφού το κόμικ έχει πολύ μεγάλη επιτυχία σε ανθρώπους όλων των ηλικιών και έχει αγκαλιαστεί τόσο από τους Κρητικούς όσο και από ανθρώπους εκτός του νησιού.

Πώς όμως αποφάσισε να κάνει εικονογραφημένο κόμικ την Ιστορία της Κρήτης είναι το πρώτο μας ερώτημα; «Εμπνευσен ήταν η ίδια η ιστορία της Κρήτης! Είναι πολύ συναρπαστική αφού λόγω του περιορισμένου γεωγραφικού χώρου του νησιού οι ιστορίες μπλέκονται μεταξύ τους ξανά και ξανά. Επίσης είναι πολύ έντονα τα στοιχεία της μυθολογίας. Είναι πραγματικά πολύ ενδιαφέρον στην ίδια ιστορία να μπωρώ να εμπλέκω τον Μινώταυρο, τον Καζαντζάκη, τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο! Αυτή η μαγεία παρά τον όγκο της πληροφορίας και της βιβλιογραφίας ήταν αυτή που με έκανε να αποφασίσω να δουλέψω και να ερευνήσω. Ηθελα να έχει έντονο και το στοιχείο του χιούμορ και με ενδιέφερε επίσης τα ιστορικά στοιχεία να είναι όσο το δυνατόν πιο αντικειμενικά. Προσπάθησα να είμαι ιστορικά σωστός και να ψάξω για το θέμα της Τουρκοκρατίας π.χ. και τουρκικές πηγές για να δω πώς έβλεπαν και εκείνοι την παρουσία τους στην Κρήτη».

Οι δυσκολίες που αντιμετώπισε ο συγγραφέας - εικονογράφος πολλές. Ισως η πιο σημαντική λέει σήμερα «το να το αποφασίσω ότι θα φτιάξω ένα βιβλίο - κόμικ. Για 7 χρόνια μάζευα υλικό από τα αναγνώσματά μου και δυσκολευόμουν πολύ να κάνω το ξεκαθάρισμα καθώς υπάρχει τόσο πολύ υλικό που μου φαινόταν “βουνό” το να ξεκινήσεις να μπεις στη διαδικασία να το κάνεις κόμικ. Επίσης ήθελα να είμαι σωστός και τα στοιχεία μου να είναι διασταυρωμένα. Γνώριζα ήδη αρκετά για το Μινωικό πολιτισμό και την Κρητική μυθολογία αφού ήταν μια περίοδος που με ενδιέφερε πολύ. Ξεκίνησα λοιπόν από εκεί που “πατούσα” σχετικά εύκολα. Το κομμάτι της Οθωμανικής κατάκτησης ήταν “λεπτό” και δύσκολο ζήτημα και χρειαζόταν να το αντιμετωπίσω με μεγάλη σοβαρότητα, και φυσικά το τμήμα του Β' Παγκοσμίου πολέμου είχε τη δυσκολία του αφού πολλοί άνθρωποι που είχαν ζήσει τα γεγονότα είναι ακόμα εν ζωή». Ιδιαίτερα κρίσιμη και η εικονογράφηση για την οποία ο συγγραφέας ακολουθεί μια πολύ ενδιαφέρουσα τακτική προσαρμόζοντάς την ανά ιστορική περίοδο. «Στη Μινωική εποχή χρησιμοποίησα ως πρότυπο τη Μινωική εικονογράφηση έτσι όπως αποδίδεται στα ευρήματα που έχουμε από αυτήν την περίοδο. Για τη βυζαντινή εποχή το σκίτσο μου “πατάει” στα βυζαντινά χειρόγραφα, στην οθωμανική στον Τούρκικο τρόπο εικονογράφησης και φτάνοντας στο Β' Παγκόσμιο πόλεμο προσπαθώ να διαμορφώσω το σκίτσο μου έτσι ώστε να φαίνεται σαν ασπρόμαυρη φωτογραφία αφού η ασπρόμαυρη φωτογραφία είναι το βασικό τεκμήριο της εποχής εκείνης».

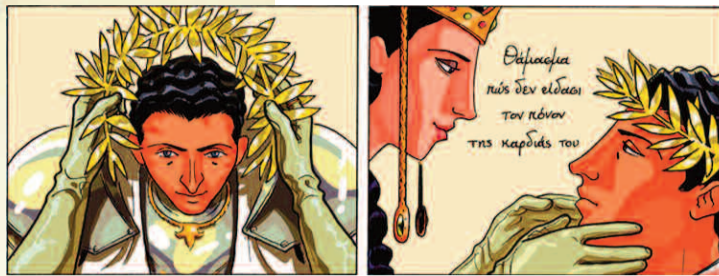
Το κόμικ κυκλοφόρησε από τις Cretan comics των εκδόσεων Καραγιαννάκη στο Ρέθυμνο, μια τολμηρή επιλογή που δικαιώθηκε. Ρωτάμε για ιδιαίτερα σχόλια που άκουσε ή και για κάποιους προβληματισμούς που κατατέθηκαν ως προς το περιεχόμενο από ανθρώπους που διά-

βασαν το “Η Ιστορία της Κρήτης”. «Για μένα το πιο περίεργο ήταν αυτό που μου συνέβη να ακούω δηλαδή στο δρόμο ανθρώπους να μιλούν για το βιβλίο και να εκφράζονται με ενθουσιασμό για αυτό σε άλλους που δεν το γνώριζαν. Αυτό ήταν πραγματικά κάτι φανταστικό. Οι περισσότεροι προβληματισμοί που κατατέθηκαν είχαν να κάνουν με το κομμάτι του Β' Παγκοσμίου Πολέμου καθώς είναι ακόμα νωπό και υπάρχουν πολλά ανοικτά ζητήματα από τότε» απαντάει ο κ. Γιάκας, συμπληρώνοντας πως η επιτυχία του κόμικ εκτός Κρήτης αλλά και του ότι στα χέρια τους το πήραν άνθρωποι ηλικίας από 7 έως 77 ετών είναι σημάδια χαρακτηριστικά της ποιότητας του.

Ο Π. Γιάκας με το κόμικ για την Ιστορία της Κρήτης στα χέρια.

Ένας ξεχωριστός Ερωτόκριτος!

Ο «Ερωτόκριτος» του Βιτσέντζου Κορνάρου, το κορυφαίο κείμενο της Κρητικής Αναγέννησης που «ξαναγεννήθηκε» με το πενάκι του ταλαντούχου κομίστα Γιώργου Γούση ο οποίος το εικονογράφησε για τις εκδόσεις Polaris.

10.012 δεκαπεντασύλλαβοι ομοιοκατάληκτοι στίχοι στην Κρητική διάλεκτο μιας έμμετρης μυθιστορίας των αρχών του 17ου αιώνα ζωντανεύουν σε 449 έγχρωμα καρέ μιας εικονογραφημένης ιστορίας του 21ου αιώνα. Πρόκειται για τον γνωστό σε όλους μας «Ερωτόκριτο» του Βιτσέντζου Κορνάρου, το κορυφαίο κείμενο της Κρητικής Αναγέννησης που «ξαναγεννήθηκε» με το πενάκι του ταλαντούχου κομίστα Γιώργου Γούση ο οποίος το εικονογράφησε με την βοήθεια του διηγηματογράφου, ιστορικού Δημοσθένη Παπαμάρκου και του ερευνητή, συγγραφέα Γιάννη Ράγκου. Και οι τρεις δημιουργοί μέσα από τις σελίδες του graphic novel που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Polaris, είχαν ως στόχο να αναδείξουν τον συναρπαστικό κόσμο του εμβληματικού έργου της Κρητικής Αναγέννησης, αλλά ταυτόχρονα και το πνεύμα του συγγραφέα του στοχεύοντας κυρίως στο νεανικό κοινό.

Για το δύσκολο αλλά εντυπωσιακό εγχείρημα μίλησε στις «διαδρομές» ο Γιώργος Γούσης, ο οποίος εικονογράφησε τον Ερωτόκριτο. Όπως λέει ο ίδιος «αρχικά μας προτείνανε από τις εκδόσεις Polaris να διασκευάσουμε ένα κλασικό έργο της ελληνικής λογοτεχνίας σε κόμικς. Και ψάχνοντας να βρούμε ποιο θα ταίριαζε πιο πολύ στο να διασκευαστεί σε κόμικς, απορρίπτοντας διάφορα, φτάσαμε στον Ερωτόκριτο το οποίο επιλέχθηκε για δύο λόγους: επειδή είναι ένα έργο που ανήκει στον χώρο της φαντασίας στη λογοτεχνία που διαδραματίζεται σε ένα σύμπαν το οποίο δεν είναι σαφές και ιστορικά ορισμένο. Ο Κορνάρος δεν περιγράφει με μεγάλη ακρίβεια ούτε τους χώρους ούτε τα πρόσωπα και αυτό μας έδινε την δυνατότητα να φτιάξουμε έναν κόσμο φανταστικό με ελληνικά στοιχεία με τον ίδιο τρόπο που έκανε ο συγγραφέας παίρνοντας στοιχεία από την Αναγέννηση, το Βυζάντιο, την Αρχαία Ελλάδα ώστε να φτιάξει ένα κράμα. Έτσι κάναμε κι εμείς στις εικόνες πια. Επίσης το επιλέξαμε γιατί έχει αρκετή εξωτερική δράση, έχει μάχες, σκοπές ωραίες για να εικονοποιηθούν».

Η μεγαλύτερη δυσκολία για τον εικονογράφο ήταν σύμφωνα με τον ίδιο το εξής: «επειδή θα προσπαθούσα να κάνω αυτό το κολλάζ διάφορων εποχών σε μία, η δυσκολία ήταν να μην βγει παράταιρο αποτέλεσμα, να μην έχει ωραία αισθητική, κιτς. Θέλαμε αυτή η διασκευή να είναι όσο πιο κοντά γίνεται στο πρωτότυπο κείμενο και στη λογική του Κορνάρου, δηλαδή στο ότι είναι ένα έργο φανταστικό. Προσφύγαμε στις Εικαστικές Τέχνες, στη Γλυπτική και στην Αρχιτεκτονική για να βρούμε τι ήταν αυτό που συνέδεε τις Τέχνες από εποχή σε εποχή, πώς είχαν επηρεαστεί οι Βυζαντινοί από τους Αρχαίους, οι Αναγεννησιακοί από τους Αρχαίους και τους Βυζαντινούς. Προσπάθησα να βρω αυτό το νήμα που συνδέει όλες αυτές τις Τέχνες ώστε να τα... κολλήσω κάπως μεταξύ τους και να εμφανιστούν σαν ένας κόσμος που δεν υπήρξε ποτέ αλλά δεν θα φαινόταν παράταιρος».

Για την εικονογράφιση των δύο βασικών Αναγεννησιακών χαρακτήρων του Ερωτόκριτου και της Αρετούσας ο Γιώργος Γούσης, επεσήμανε ότι βασίστηκε στις λεπτομέρειες της Αναγέννησης π.χ στα πρότυπα της ομορφιάς, του κάλλους, της ρώμης. «Προσπά-

θησα να βρω δυο αρχετυπικές μορφές κάλλους και έφτασα στα ελληνικά αγγεία, στις ζωγραφιές από τα αγγεία όπου με πολύ απλές γραμμές έχουν πετύχει μια όμορφη απεικόνιση της εξωτερικής εμφάνισης ενός ανθρώπου. Οπότε επέλεξα ο Ερωτόκριτος και η Αρετούσα να είναι επηρεασμένοι από την αρχαιοελληνική αγγειογραφική ζωγραφική».

Για τον ταλαντούχο κομίστα όσο πιο πειστική ήταν η εικονογράφιση του Ερωτόκριτου τόσο πιο πιθανό θα ήταν οι αναγνώστες και ειδικά τα νέα παιδιά, να αναζητήσουν το πρωτότυπο κείμενο του Β. Κορνάρου. «Ειδικά τα νέα παιδιά έχουν μια μεγαλύτερη τάση προς τις εικόνες που διευκολύνει την ανάγνωση και βοηθά να αναπτύξουν τη φαντασία τους, επειδή το έργο αυτό έχει να κάνει με το φανταστικό που αρέσει στα παιδιά όπως είναι και ο Αρχοντας των Δαχτυλιδιών, οι Πειρατές της Καραϊβικής, το Game of Thrones. Επειτα τα εντυπωσιακά χρώματα, οι ατμόσφαιρες, οι μάχες, οι έρωτες είναι κάτι που συγκινεί κάθε αναγνώστη. Νομίζω ότι ο Ερωτόκριτος από μόνος του -ως έργο- γοητεύει οποιονδήποτε. Απλά εμείς προσπαθήσαμε να είναι και πιο σύγχρονο παραμύθι με κόμικς. Η χαρά μας θα ήταν να αποτελέσει το έναυσμα για να διαβαστεί το πρωτότυπο κείμενο του Β. Κορνάρου» σημείωσε ο Γ. Γούσης που τώρα ετοιμάζει ένα νέο graphic novel με θέμα μια ιστορία στα βουνά της Ηπείρου των αρχών του προηγούμενου αιώνα.

Ο Αστερικάκης σε νέες περιπέτειες

Ο Αστερίξ που με κάθε ευκαιρία αναστατώνει τις ρωμαϊκές λεγεώνες μοιράζοντας χωρίς φειδώ καρπαζιές στους κατακτητές, δεν χρειάζεται συστάσεις. Ως Αστερικάκης όμως στην περιπέτεια «Το σπαθί και το τραντάφυλλο» έγραψε μία από τις πιο ξεχωριστές σελίδες της λαμπρής διεθνούς ιστορίας του μιλώντας... βαριά κρητικά!

Στην ιδιαίτερη έκδοση των «Μαμούθ κόμιξ», που κυκλοφόρησε το 2003, οι θρυλικοί «γονείς» του φημισμένου Γαλάτη πολεμιστή Γοσκίνιος (Goscinny) και Υδέρζιος (Uderzo) «κάνουνε νάκλι παλικαριές του Αστερικάκη».

Πίσω από την κρητική διάλεκτο και προφορά του ήρωα, των γενναίων συμπολεμιστών του και των μονίμως πτημένων αντιπάλων τους, βρίσκεται ο Ιεραπετρίτης εκπαιδευτικός Μιχάλης Πατεράκης. Δυστυχώς, παρά τις προσπάθειές μας δεν έγινε δυνατό να επικοινωνήσουμε μαζί του ώστε να μας αφηγηθεί τη δική του εμπειρία και προσπάθεια να δώσει τη ντοπιολαλιά της ανατολικής Κρήτης στον καταξιωμένο πολεμιστή.

Σε κάθε περίπτωση, ο Αστερικάκης κερδίζει το αναγνωστικό κοινό τόσο με το θάρρος και την αποφασιστικότητα του όσο και με της κρητικές ατάκες του. Η αδούλωτη γαλατική ψυχή παντρεύεται μοναδικά με την ατίθαση και ανυπότακτη ψυχοσύνθεση των Κρητικών και το αποτέλεσμα είναι συναρπαστικό και σύγχρονης ξεκαρδιαστικό.

Αλλά ας τα πάρουμε και πράγματα από την αρχή: «Είμαστε στα 50 π.Χ. Ολάκερη τη Γαλατία οι Ρωμαίοι επι-έχουνε ποταγμένη... Ολάκερη είπα; Ψόματα! Ένα χωργιό κακοπόταχτων Γαλατών δεν το 'βαλε και δεν το βάνει κάτω. Η ζωή για τσι Ρωμαίους Λεγεωνάριους στα παβιόνια του Βαβάο, Ακουάριο, Λαβδάνο και Πετιβόνο, που 'ναι ατσιπάδες στις ντάπιες, δεν είναι και πολλά εύκολη»...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΜΑΡΔΑΚΗΣ

Κάθε Σάββατο πρωί μέσα από τη ραδιοφωνική εκπομπή για παιδιά «Ανέβα μήλο κατέβα ρόδι» σεργιανίζει τους μικρούς και μεγαλύτερους ακροατές της στον μαγικό των ραδιοκυμάτων. Άλλοτε πάλι μέσα από το «Θέατρο του παπουτσιού πάνω στο δέντρο» τη συναντά κανείς επί σκηνής να ζωντανεύει μαζί με τους συνεργάτες της ιστορίες, χρησιμοποιώντας ως πρώτη θεατρική ύλη μύθους και παραμύθια από την πλούσια λαϊκή παράδοση της Ελλάδας.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΗ:

«Πρέπει να αντιμετωπίζεις το παιδί ισότιμα με οποιονδήποτε άλλο θεατή»

Λόγος για την ηθοποιό και σκηνοθέτη Βαλεντίνα Παπαδημητράκη που έχοντας ήδη διαγράψει μια αξιοσημείωτη πορεία στο θέατρο και την τηλεόραση, αποφάσισε πριν από δύο χρόνια να εγκαταλείψει την Αθήνα και μαζί με τον σύζυγό της, μουσικό και οργανοποιό Αλέξανδρο Ιερωνυμίδα, να εγκατασταθούν στον Τσιβαρά Αποκορώνου. Τη συναντήσαμε στο σπίτι τους λίγο πριν ξεκινήσουν έναν νέο κύκλο παραστάσεων σε σχολεία με το βραβευμένο έργο «Μαλαματένιος αργαλιός και φιλντι-σένιο χτένι» και ανοίξαμε κουβέντα μαζί της για το ραδιόφωνο, το θέατρο για παιδιά αλλά και τη νέα θεατρική δουλειά που προετοιμάζουν όπου θα μαγειρέψουν για το κοινό... παραμύθια στο ταψί!

Πρόσφατα η ραδιοφωνική εκπομπή «Ανέβα μήλο κατέβα ρόδι» που παρουσιάζεις κάθε Σάββατο πρωί στο «Δίκτυο Fm 91,5» απέσπασε το «ασπμένιο» βραβείο στην κατηγορία ειδικές εκπομπές στον πανελλήνιο διαγωνισμό των Regional Media Awards. Ποια είναι τα στοιχεία που κρίνουν την επιτυχία μιας ραδιοφωνικής εκπομπής για παιδιά;

Το πρώτο συστατικό είναι η αμεσότητα. Μια εκπομπή για παιδιά πρέπει να έχει άμεση απεύθυνση στο παιδί. Κι αυτό έχει να κάνει με το ύφος, τον τόνο της φωνής, το λεξιλόγιο, το περιεχόμενο κ.λπ. Δεν είναι εύκολο. Είναι άνθρωποι που όταν τους λες ότι απευθυνόμαστε σε παιδιά αρχίζουν να «νιαουρίζουν» κάτι που δεν είναι σωστό. Όταν μιλάμε σε παιδιά δεν σημαίνει ότι απευθυνόμαστε σε όντα χωρίς νοημοσύνη. Κάθε άλλο. Πρέπει να αντιμετωπίζεις το παιδί ισότιμα με οποιονδήποτε άλλο ακροατή. Ίσως γι' αυτό η εκπομπή έχει κερδίσει και το ενήλικο κοινό. Χρειάζεται, λοιπόν, αμεσότητα, ξεστασιά και απλότητα. Από εκεί και πέρα, μπορείς να μιλήσεις για τα πάντα στο παιδί αρκεί να βρεις τον τρόπο.

Λένε ότι η μαγεία του ραδιοφώνου είναι ότι επιτρέπει στον ακροατή να πλάσει με τη φαντασία του τις δικές του εικόνες. Στα παιδιά τι είναι αυτό που κάνει «κλικ»;

Τα συγκινεί καταρχάς ότι η εκπομπή που ακούνε είναι για παιδιά. Πέρα από αυτό η εκπομπή στηρίζεται σε πολλά «τρικ», που έχουν δομηθεί μέσα από την εμπειρία μου από το θέατρο για παιδιά. Για παράδειγμα τα τραγούδια του σήματος βασίζονται σε ένα παραδοσιακό στίχο και μελοποιήθηκαν από τον Αλέξανδρο Ιερωνυμίδα με το σκεπτικό ότι είναι σήμα μιας ραδιοφωνικής εκπομπής για παιδιά. Επίσης, οι ενόττες της εκπομπής χωρίζονται με διακριτά μικρά σημάκια που εισάγονται με παιχνιδιότραγουδα, γλωσσόδετες, μαντινάδες κ.λπ. Όλα αυτά, κι άλλα πολλά «τρικ», δίνουν έναν παιχνιδιάρικο τόνο και το παιδί αισθάνεται μια οικειότητα, νιώθει ότι η εκπομπή είναι ο χώρος του.

Σπανίζουν πάντως οι εκπομπές για παιδιά στην ραδιοφωνία και την τηλεόραση...

Μέχρι πριν το κλείσιμο της ΕΡΤ έκανε εκπομπές για παιδιά η Αγνή Στρομπούλη. Ωστόσο, μετά την επαναλειτούργια δεν εντάχθηκαν ξανά στο πρόγραμμα. Υπήρχε επίσης το «Πορτοκαλί αερόστατο» που κάναμε μαζί με την Μαρία Παπαλέξη αρχικά στο «Κόκκινο» και πλέον στο «24/7». Είναι, πάντως, πολύ λίγες οι εκπομπές αυτές. Γενικά είναι λίγες οι ποιοτικές δουλειές που απευθύνονται σε παιδιά. Αντίθετα υπάρχει μεγάλη παραγωγή θεαμάτων χαμηλής ποιότητας τα οποία κινούνται στην αγορά. Κι αυτό γιατί δυστυχώς υπάρχει μια νοοτροπία ότι το παιδί είναι ένα κοινό που προσφέρεται για εύκολο πλουτισμό. Δεν συμφωνώ με αυτό, δεν ξεκίνησα να κάνω θέατρο για παιδιά με αυτή τη λογική, ούτε μπορώ να φτιάξω κάτι με το σκεπτικό να πουλήσει.

Συχνά το θέαμα που απευθύνεται σε παιδιά αντιμετωπίζεται με μια ελαφρότητα. Γιατί;

Υπάρχει και στο κοινό μια λογική ότι το παιδικό θέαμα είναι κάτι ελαφρύ, χαρούμενο, πολύχρωμο και θεαματικό, που ακολουθεί τη μόδα. Έτσι κινούνται πολλές πρόχειρες δουλειές, σε αντίθεση με τις παραστάσεις πολλών συναδέλφων που κάνουν ποιοτική δουλειά αλλά δεν πάνε όπως θα

«Είναι ένα στοίχημα να βρεις κανείς έναν τρόπο το υλικό της παράδοσης να το φέρει στο σήμερα και να μυήσει τα παιδιά σε αυτόν τον μαγικό κόσμο»

έπρεπε. Κι αυτό γιατί η δουλειά αυτή προϋποθέτει ένα επίπεδο από μέρους του κοινού ώστε να γίνει αντιληπτή. Τα παιδιά δηλαδή πρέπει να έχουν τις προσαρμόσεις για να δουν αυτό που έχουμε να τους δώσουμε. Και βέβαια το στοίχημα αυτό κερδίζεται πρωτίστως μέσα στην οικογένεια και δευτερευόντως στο σχολείο.

Γιατί επέλεξες μέσα από το «Θέατρο του παπουτσιού» να στρέψεις το καλλιτεχνικό σου ενδιαφέρον στην παράδοση;

Καταρχάς λόγω βιωμάτων. Η γιαγιά μου μου έλεγε δημοτικά τραγούδια και νανουρισματα και στο σπίτι ακούγαμε παραδοσιακή μουσική. Συγχρόνως παρακολουθούσα τα βήματα του αδερφού μου όταν ανακάλυπτε την παραδοσιακή μουσική ως μουσικός. Είναι μια μύηση η παράδοση. Μυήθηκα λοιπόν σε αυτό τον κόσμο που φέρει αξίες, ήθη, έθιμα και μια ιδιαίτερη σχέση με τη φύση, την κοινότητα και τον ίδιο τον άνθρωπο. Όλα αυτά είχα την ανάγκη να τα μοιραστώ. Και βέβαια είναι ένα στοίχημα να βρεις κανείς έναν τρόπο αυτό το υλικό, είτε αφορά λαϊκά παραμύθια είτε μύθους, να τα αναπλάσει, να τα φέρει στο σήμερα και να μυήσει τα παιδιά σε αυτό τον μαγικό κόσμο.

Δύσκολη απόφαση να αφήσετε με τον Αλέξανδρο την Αθήνα για ένα χωριό της Κρήτης. Δεν είναι κάπως περιοριστικό για έναν καλλιτέχνη;

Οι φίλοι που μας ήξεραν απορούσαν που δεν το είχαμε κάνει ήδη. Περισσότερο οι γονείς είχαν αυτή την αγωνία που λες. Ωστόσο, είναι ο τρόπος που δουλεύουμε τέτοιος, της συνεχούς μετακίνησης και περιοδείας, που δεν μας περιορίζει σε κάτι. Ανεβαίνουμε συνέχεια στην Αθήνα και δίνουμε παραστάσεις. Πιο πολύ μου κοστίζει ότι δεν έχω την ευχέρεια να δω όσες παραστάσεις θα ήθελα. Από την άλλη, είναι πολύ σημαντικό για εμένα ότι πλέον ανοίγω το παράθυρο και βλέπω ουρανό κι όχι την απέναντι πολυκατοικία ή ότι περνάνε τα παιδιά της γειτονιάς και δανείζονται βιβλία από τη βιβλιοθήκη μου. Εδώ αισθάνομαι ότι αυτό που προσφέρω μπορεί να πιάσει μεγαλύτερο τόπο και ότι μπορώ να ζήσω καλύτερα τη ζωή μου, έχοντας πιο ουσιαστικές και ανθρώπινες σχέσεις.

Όλη αυτή την περίοδο κρίσης πως την αισθάνεσαι ως καλλιτέχνης; Σε έχει κάνει πιο δημιουργική;

Δεν ξέρω αν φταίει η κρίση ή αν είναι ότι άλλαξα εγώ περιβάλλον. Πολλές φορές αισθάνομαι πάντως ότι γίνεται ένας κατακλυσμός από ιδέες στο κεφάλι μου. Παράλληλα, σκέφτομαι ότι θα ήθελα να κάνω πολιτικό θέατρο, θέατρο

στον δρόμο ή όπως αυτό που έκανε ο Μπρεχτ, θέατρο γι' αυτό που συμβαίνει τώρα ή μια παράσταση για το Κυπριακό μιας και κατάγομαι από εκεί. Όμως νιώθω ότι είναι ένας χώρος που δεν τον ξέρω καλά. Χρειάζεται καλό ιστορικό και πολιτικό υπόβαθρο για να μπει κανείς σε αυτά τα χωράφια. Θα δείξει...

Προσωπικά πιστεύω ότι το θέατρο που ακονίζει την αισθητική και την ευαισθησία του κοινού είναι πολιτικό... Με αυτή την έννοια ναι.

Τι ετοιμάζετε αυτό τον καιρό;

Ετοιμάζουμε παραμύθια στο ταψί! Είναι μια παράσταση για παιδιά που την παιδεύουμε πολύ καιρό και συνδυάζει τη μαγειρική με τα παραμύθια. Η κεντρική θεατρική φιγούρα είναι η θεία Μαργαρίτα που έρχεται από τα παλιά για να μας θυμίσει πόσο όμορφο είναι να αφιερώσουμε χρόνο για να φτιάχνουμε για τα παιδιά μας σπιτικά κουλουράκια και να τους λέμε παραμύθια. Η συνταγή για τα κουλουράκια είναι ο μηχανισμός μέσα από τον οποίο θα προκύπτουν οι ιστορίες και τα τραγούδια της παράστασης. Εκτός από αυτό, τον χειμώνα θα δίνουμε παραστάσεις σε σχολεία παρουσιάζοντας τον «Μαλαματένιο αργαλιό». Μια παράσταση που είχε πρωτοανέβει το 2010 και βασίζεται σε ένα δημοτικό τραγούδι που ανέπτυξε δραματουργικά η Μαρία Παπαλέξη και στο οποίο «κουμπώσαμε» παραδοσιακά τραγούδια. Πρόκειται για μια παράσταση που έχει ταξιδέψει σε εκατοντάδες σχολεία στην Ελλάδα και την Κύπρο, έχει βραβευτεί στο Φεστιβάλ Θεάτρου Δρόμου στην Αθήνα και έχει παιχτεί σε πολλά εθνολογικά και λαογραφικά μουσεία, ενώ στα Χανιά παρουσιάστηκε πρώτη φορά στο Μουσείο Τυπογραφίας. Είναι μια παράσταση που φέρνει τα παιδιά σε επαφή με την τέχνη της υφαντικής με ένα βιωματικό τρόπο μέσα από το παιχνίδι.

Αναφέρθηκαν στο Μουσείο Τυπογραφίας στο οποίο έκανες εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά και εφήβους. Ποιες είναι οι εντυπώσεις σου από αυτό;

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα στο Μουσείο Τυπογραφίας σχετίζονταν με την τυπογραφία. Το ένα αφορούσε τον Γουτεμβέργιο όπου αξιοποιούσαμε εργαλεία του εκπαιδευτικού δράματος, το άλλο αφορούσε στον δίσκο της Φαιστού όπου τα παιδιά έφτιαχναν ιδεογράμματα και μέσα από αυτά δικές τους ιστορίες, ενώ στο τρίτο πρόγραμμα χρησιμοποιούσαμε την οπτική ποίηση. Το μουσείο είναι ένας πολύ επιβλητικός χώρος που νομίζω ότι πραγματικά ενθουσιάζει τους επισκέπτες!

παιδότοπος

ΒΑΓΓΕΛΗΣ
Θ. ΚΑΚΑΤΣΑΚΗΣ
kakatsakis@sch.gr

11ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΧΑΝΙΩΝ

Ακολουθώντας τα ιστορικά μονοπάτια της χώρας μας

Καλοί μου φίλοι, καλό Σαββατοκύριακο!

Άλλη μια ευρωπαϊκή συνεργασία, αυτής της ηλεκτρονικής αδελφοποίησης etwinning για το 11ο Νηπιαγωγείο Χανίων που συνεργάστηκε με το γνωστό του από παλιότερη συνεργασία του Comenius, Istituto Comprensivo Anzio III της Ιταλίας προκειμένου να υλοποιηθεί ένα σχέδιο, όπου τα νηπιάκια εξερεύνησαν τα ιστορικά μονοπάτια του τόπου μας.

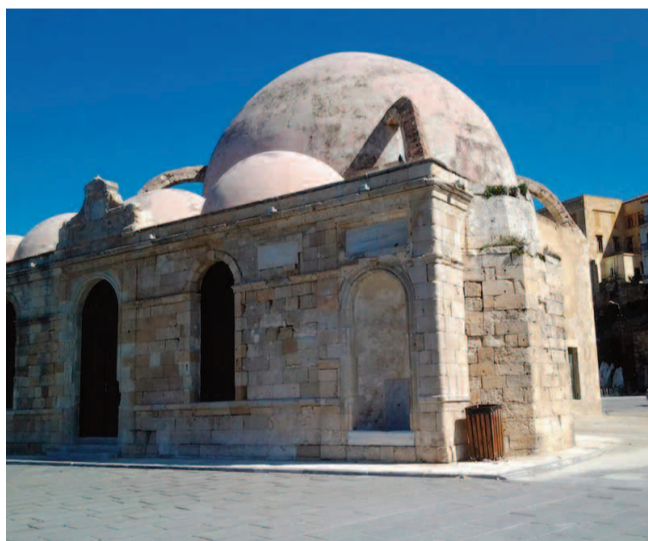
Συνοδοίποροι του πραγματικά πρωτοποριακού αυτού νηπιαγωγείου, οι δασκάλες και οι μαθητές του οποίου έλαβαν την τιμητική διάκριση δύο (2) Ετικετών Ποιότητας etwinning της εθνικής και της ευρωπαϊκής, το 4ο Δημ. Σχολείο Πετρούπολης και το Scoula dell' infanzia e primaria Marko Polo της Κωνσταντινούπολης στην Τουρκία... Αυτά εν είδει προλόγου για να δοθεί ο λόγος στις γνωστές μας καλές δασκάλες των παιδιών τη Μαρία Σκορδύλη, την Ελένη Βλυσίδη και τη Μαρία Φωτάκη.

Από καρδιάς τα συγχαρητήρια μου για όλα όσα κάνετε, έτσι όπως χάριν των παιδιών, τα κάνετε, καλές μου συναδέλφισσες και, βέβαια, ξεχωριστά για την σπουδαία τιμητική διάκριση. Πάντα αξίες!

Σας χαιρετώ με αγάπη όλους!
Βαγγέλης Θ. Κακατσάκης,
δάσκαλος

Οι φωτογραφίες των μνημείων είναι λήψεις των νηπίων.

Μέσα από ένα ιστορικό ταξίδι, το έργο Following the historical paths of my homeland / Ακολουθώντας τα ιστορικά μονοπάτια της χώρας μου είχε ως στόχο οι μαθητές της Ελλάδας, της Ιταλίας και της Τουρκίας, να γνωρίσουν την ιστορία, τον πολιτισμό και την παράδοση της χώρας μας και των συνεργατών μας. Δουλεύοντας ομαδοσυνεργατικά συγκέντρωσαν πληροφορίες για ενδιαφέροντα ιστορικά γεγονότα (Τουρκοκρατία, Ενετοκρατία), περιέγραψαν και εξήγησαν τη χρήση σημαντικών κτηρίων γύρω από την περιοχή τους (για το 11ο αυτά ήταν: Μουσείο Βενιζέλου, Παλάτι του Πρίγκιπα Γεωργίου, Αγία Μαγδαληνή, Γαλλική Σχολή, πλατεία Ελ. Βενιζέλου - Δικαστήρια, Αγορά, Πινακοθήκη, Χρυσόστομος, Στιβανάδικα, Τριμάρτυρη, Τουρκικό Χαμάμ, Αρχαιολογικό Μουσείο, Δημαρχείο, Συντριβάνι, Γυαλί Τζαμιάς, Φρούριο Φιρκάς, Φάρος), ακολουθώντας τα ιστορικά μονοπάτια της πατρίδας τους. Χρησιμοποίησαν ψηφιακά εργαλεία, βιντεοσκοπήσαν, κατέγραψαν και παρουσίασαν αυτά τα μονοπάτια, προσπαθώντας να βρουν τα κοινά σημεία σε όλους τους συνεργάτες. Με τηλεδιάσκεψες, ανά τακτά χρονικά διαστήματα οι μικροί μας μαθητές αξιολογούσαν διαμορφωτικά όσα είχαν επιτύχει και προγραμματίζαν από κοινού τα επόμενα βήματα. Εντοπίζοντας τα κοινά σημεία, δημιούργησαν αφίσσα, παρουσιάζοντας και αξιολογώντας τις γνώσεις τους μέσα από το σχέδιο.

Για την υλοποίησή του επιδιώχθηκε η αλλαγή αρχών και στά-

σεων των μαθητών για τον Πολιτισμό του παρελθόντος αλλά και του παρόντος μέσω της κατανόησης άλλων πολιτισμών που συνυπήρξαν με τον δικό μας τις ίδιες χρονικές περιόδους. Εφαρμόστηκαν νέες διδακτικές μέθοδοι όπως η βιωματική διδασκαλία, η διαθεματική προσέγγιση, η συνεργατική και ανακαλυπτική αλλά και διαφοροποιημένη μάθηση, η μέθοδος project (σχεδίου εργασίας) που ενίσχυαν το ρόλο του μαθητή σε πρωταγωνιστική της διαδικασίας με την ενεργητική συμμετοχή του, με έρευνα (για την ιστορία του τόπου μας), εργασία πεδίου (ανακαλύπτοντας τα αρχαία μνημεία σε εκπαιδευτικές επισκέψεις), παρατήρηση (παρατηρούσαν και φωτογράφιζαν ό,τι εντόπιζαν) και δημιουργικές συνδέσεις (σύνδεση όσων συνέλεξαν σε ταινία, αφίσα). Χρησιμοποιήθηκαν εναλλακτικά περιβάλλοντα μάθησης όπως διαπιστώνεται από τους συνδέσμους που έχουμε αναρτήσει στην πλατφόρμα του eTwinning, το twinspace δίνοντας τη δυνατότητα να έχουν ενεργό ρόλο την ίδια στιγμή με άλλα παιδιά των εταιρικών σχολείων, εργαζόμενα από κοινού (awapp.com).

Με υπευθυνότητα και δημιουργικότητα οι μαθητές μας δημιούργησαν την ταινία τους με επιλογή από τα ίδια των φωτογραφιών και της μουσικής. Τα ιστορικά στοιχεία ήταν αποτέλεσμα ερευνητικής διαδικασίας με τη συμμετοχή των γονέων και των εκπαιδευτικών σε ρόλο γραμματέων λόγω του μικρού της ηλικίας που δεν έχουν κατακτήσει πλήρως τη Γλώσσα. Οι μαθητές μας είχαν τον απόλυτα ενεργό ρόλο στο σχεδιασμό

του έργου και για τις δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν μέσω των ανοικτών ερωτήσεων που τους απευθύναμε σε κρίσιμες φάσεις υλοποίησης του.

Ως ιδέα το έργο βασίζεται στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. και ειδικότερα στο πρόγραμμα Παιδί και Περιβάλλον - Ανθρωπογενές περιβάλλον και αλληλεπίδραση και στο συμπληρωματικό Πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου (2014), στη μαθησιακή περιοχή Κοινωνικές επιστήμες στην ενότητα Ιστορία και Πολιτισμός και τα περιεχόμενα Ιστορική ερμηνεία και έρευνα, Ιστορική γνώση και κατανόηση και Πολιτισμός: Συνήθειες και παραδόσεις.

Σύμφωνα με την τελική αξιολόγηση τα οφέλη που αποκόμισαν τα νηπιά μας ήταν παιδαγωγικά, πολιτιστικά, πολιτισμικά και εκπαιδευτικά. Ηρθαν σε επαφή με παιδιά άλλων εθνικοτήτων καλλιεργώντας την κοινή ευρωπαϊκή συνείδηση. Με τη στενή συνεργασία βελτίωσαν διαπροσωπικές σχέσεις ενώ καλλιέργησαν θετική, εποικοδομητική ατμόσφαιρα συλλογικής εργασίας. Προωθήθηκε η επικοινωνία, η κριτική σκέψη, οι κοινωνικές ικανότητες και οι ικανότητες που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη Σε κάθε τηλεδιάσκεψη πραγματοποιείτο διαμορφωτική αξιολόγηση ενώ η τελική τηλεδιάσκεψη αποτέλεσε ευκαιρία για την τελική αξιολόγηση του σχεδίου από τους μαθητές.

Μαρία Σκορδύλη
Ελένη Βλυσίδη
Μαρία Φωτάκη

Επιμέλεια:
ΣΑΚΗΣ ΚΟΥΒΑΤΣΟΣ
info@herb.gr

Βιότοπος - περιγραφή

Λατινική ονομασία του βοτάνου είναι GALANTHUS nivalis (Γάλανθος ο χιονώδης). Ανήκει στην οικογένεια των αμαρυλλιδών. Φύεται σε όλη την Ευρώπη. Στη χώρα μας το συναντούμε σπάνια, κυρίως σε Ιωάννινα, Αρκαδία, Υμηττό, Τήνο, Νάξο, Κέρκυρα καθώς και στο όρος Κάκαβος της Χαλκιδικής, ιδιαίτερα στην περιοχή των Σκουριών, καθώς και στο όρος Πάικο. Είναι γνωστό και με το κοινό όνομα Καμπανούλες.

Γάλανθος ο χιονώδης

Είναι βολβώδες πολυετές φυτό, πώδες το ύψος του οποίου φτάνει τα 10 με 20 εκατοστά. Φύλλα γραμμωτά, σπαθοειδή, πράσινα κυανωπά που φυτρώνουν από την βάση. Άνθη μονήρη λευκά, κρεμασμένα σαν καμπάνες, που στο εσωτερικό τους τμήμα έχουν πράσινες κηλίδες. Τα άνθη είναι ερμαφρόδιτα και επικονιάζονται από τις μέλισσες. Είναι το πλέον γνωστό από τα 20 είδη του γένους του. Είναι ένα απ' τα πιο σπάνια και πιο όμορφα λουλούδια που σηματοδοτούν με την ανθοφορία τους τον ερχομό της Άνοιξης. Άλλα λουλούδια έχουν για εκθρούς τους την παγωνιά και τις χαμηλές θερμοκρασίες και δεν αντέχουν, ο Γάλανθος όμως, ακόμη και σε χιονισμένα δάση, προβάλλει σαν ένα μικρό θαύμα με τα πανέμορφα άνθη του. Το συναντάμε όπως αναφέραμε σε ελάχιστα μέρη και γι' αυτόν το λόγο έχει καταχωρηθεί στο κόκκινο βιβλίο των απειλούμενων με εξαφάνιση φυτών της Ελλάδας ως σπάνιο (R).

Στη χώρα μας υπάρχει ακόμη ένα είδος, ο Γάλανθος της Βασίλισσας Όλγας πάνω στον Ταΰγετο.

Ιστορικά στοιχεία

Είναι πιθανόν το φυτό που αναφέρει ο Όμηρος ως «μώλυ» ότι έδωσε ο θεός Ερμής στον Οδυσσέα σαν αντίδοτο στα μαγικά φίλτρα της Κίρκης. Ο Διοσκουρίδης σ' ένα από τα πέντε βιβλία του «Περί ύλης Ιατρικής», γραμμένο το 70 - 77 μ.Χ., αναφέρει τη θεραπευτική δράση της δρόγης Galanthus nivalis ως βελτιωτική της μνήμης. Ακόμη και σήμερα όμως χρησιμοποιούμε την ίδια δραστική ουσία, τη Γαλανταμίνη, απομονωμένη πλέον και σε σκεύασμα, στη θεραπευτική - επιβραδυντική αγωγή της νόσου του Alzheimer.

Η ονομασία Galanthus δόθηκε από τον βοτανολόγο Karl Linnaeus το 1735 και προέρχεται από τις λέξεις «γάλα» και «ανθώ». Η ονομασία «χιονώδης» ή «νιφάδα χιονιού» εμφανίστηκε για πρώτη φορά σε βιβλίο του John Gerard που εκδόθηκε το 1597.

Στη λαϊκή ιατρική χρησιμοποιήθηκε ως εμετικό.

Συστατικά-χαρακτήρας

Τα δραστικά συστατικά που περιέχονται στο βολβό, είναι τα αλκαλοειδή ταζετίνη, λυκορίνη και άλλες γαλανθαμίνες. Στα φύλλα υπάρχει μόνο η ταζετίνη.

Ανθιση - χρησιμοποιούμενα μέρη - συλλογή

Ανάλογα με το σημείο στην Εύκρατη ζώνη που βρίσκεται το φυτό, ανθίζει πρώιμα την άνοιξη ή αργά στα τέλη του χειμώνα (Φεβρουάριο και Μάρτιο). Οι σπόροι του ωριμάζουν Μάιο και Ιούνιο. Για θεραπευτικούς σκοπούς χρησιμοποιείται όλο το φυτό αλλά κυρίως ο βολβός του. Η συλλογή τους γίνεται Μάρτιο και Απρίλιο.

Θεραπευτικές ιδιότητες και ενδείξεις

Δρα ως εμετικό. Χρησιμοποιείται ως βελτιωτικό της μνήμης. Λόγω της παρουσίας της γαλανταμίνης θεωρείται χρήσιμο στην επιβράδυνση της εξέλιξης της νόσου Alzheimer's (αναστολή ακετυλοχολινεστεράσης). Επί-

σης, χρησιμοποιείται ως εμετικό, κυρίως στις χώρες της ανατολικής Ευρώπης.

Παρασκευή και δοσολογία

Παρασκευάζεται ο αφέψημα των βολβών. Χρησιμοποιούνται ένας ή δύο βολβοί που βράζουμε σε ένα φλιτζάνι νερό μέχρι να μείνει το μισό. Πίνουμε ένα φλιτζάνι και ο εμετός έρχεται αμέσως.

Προφυλάξεις

Μπορεί να παρατηρηθεί ναυτία, έμετος, διάρροια, κόπωση, ζάλη, ανορεξία

και μείωση του σωματικού βάρους. Δεν έχει αναφερθεί καμία τοξική εκδήλωση.

Σε περίπτωση πολιομυελίτιδας πρέπει να προσέχεται επιμελώς η δόση.

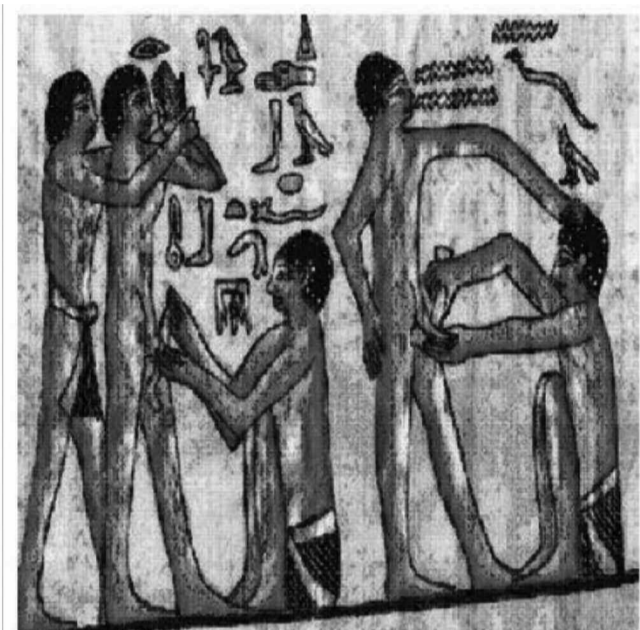
Οι ιατρικές πρακτικές συνοδεύουν τον άνθρωπο από τη στιγμή που έκανε τα πρώτα του βήματα στη γη. Ο δρόμος που ακολούθησε η ιατρική στο πέρασμα του χρόνου, είναι γεμάτος από εκπληκτικές ιστορίες αυτοσχεδιασμού, άγνοιας, απάτης, πάθους ή και λάθους.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΓΙΑΝΝΗΣ
M.Sc.

Ιστορία της Ιατρικής: Ένα απίθανο ταξίδι στον χρόνο

μέρος 51ο

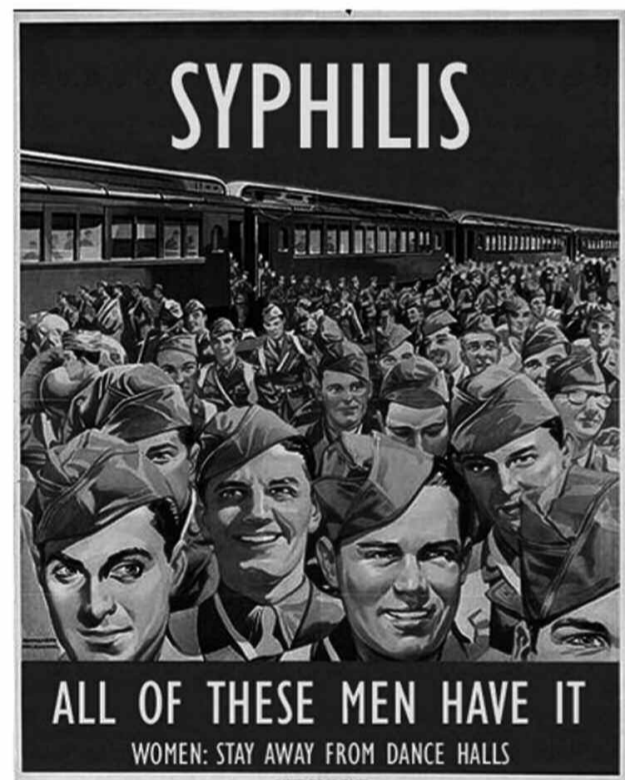
Στην αρχαία Αίγυπτο, όπως βλέπουμε στις τοιχογραφίες, γίνονταν ακόμη και ουρολογικές επεμβάσεις τουλάχιστον 3.000 χρόνια πριν τη γέννηση του Χριστού...

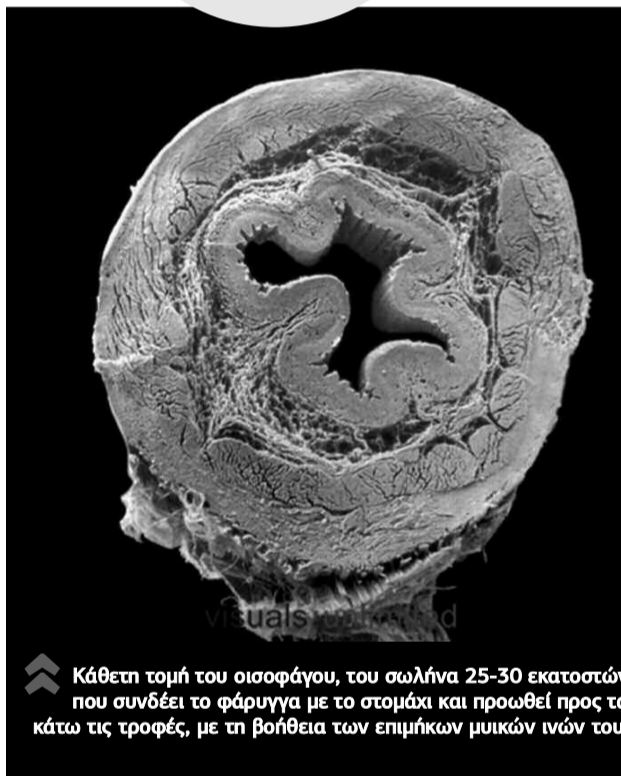
Κολπικό ένθεμα που χρησιμοποιήθηκε από το 300 π.Χ. και για αιώνες ως αντισυλληπτικό μέσο, σε διάφορα μέρη του κόσμου, για να σκοτώσει το σπέρμα ή και να αποτρέψει την είσοδό του στη μήτρα. Συχνά παρασκευάζονταν από μείγμα κοπράνων ζώων (όπως ελεφάντων ή κροκοδείλων), μελιού και άλλων κολλωδών ουσιών, οι οποίες έμπαιναν στον κόλπο της γυναίκας, έλιωναν με τη θερμοκρασία του σώματος και δημιουργούσαν μόνιμο αδιαπέραστο φράγμα...

Συλλεκτικό θερμόμετρο υδραργύρου της εταιρείας "Hicks of London" που κυκλοφόρησε στην Αμερική το 1884. Εντύπωση προκαλεί η σκαλιστή ασπρένια θήκη του και η ασπρένια αλυσίδα συγκράτησης, που το καθιστούσαν ιδιαίτερα σπάνια και ακριβή ιατρική συσκευή.

Ο Eugene-Louis Doyen (1859-1916) ήταν διάσημος Γάλλος χειρουργός, που έμεινε στην ιστορία ως πρωτόπρος στη φωτογράφιση και κινηματογράφιση επεμβάσεων για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Η φωτογραφία δείχνει εγχείρηση διαχωρισμού σιαμαίων και προσπάθεια επανένωσης των κεντρικών αρτηριών τους.

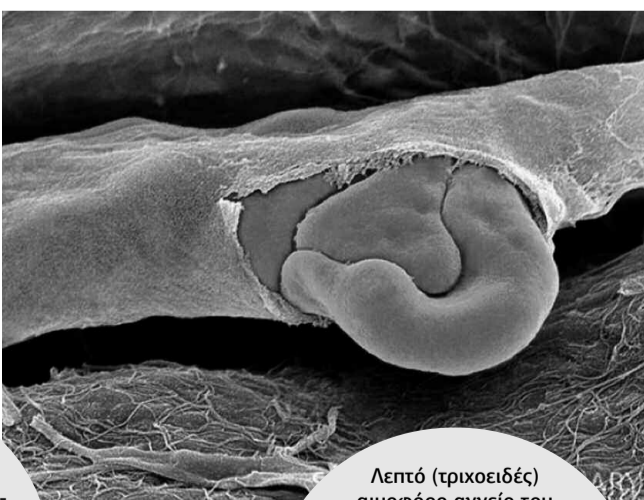

Κάθετη τομή του οισοφάγου, του σωλήνα 25-30 εκατοστών που συνδέει το φάρυγγα με το στομάχι και προωθεί προς τα κάτω τις τροφές, με τη βοήθεια των επιμήκων μυϊκών ινών του.

Πρόχειρη, και μάλλον αφέλης, προσπάθεια περιορισμού της εξάπλωσης της (σεξουαλικά μεταδιδόμενης) σύφιλης στην Αμερική της δεκαετίας του 1940: Η αφίσα γράφει: "Σύφιλη, όλοι αυτοί οι άνδρες την έχουν, γυναίκες μείνετε μακριά από αίθουσες χορού".

Ο Arthur Loos "ο άνθρωπος με το λαιμό-λάστιχο", έζησε τον 19ο αιώνα, έπασχε από ασθένεια που προκαλούσε χαλάρωση του δέρματος και ζούσε δίνοντας παραστάσεις ως αξιοθέατο σε θιάσους...

Λεπτό (τριχοειδές) αιμοφόρο αγγείο του σώματος που έχει υποστεί ρήξη, από το οποίο προσπαθούν να εξέλθουν τα ερυθρά αιμοσφαίρια, οι μεταφορείς του οξυγόνου στον οργανισμό, σε φωτογραφία από ηλεκτρονικό μικροσκόπιο.

Η "μέδουσα Van Allen" (1908-1943) γεννήθηκε με ατελή οστεογένεση, με αποτέλεσμα να αναπτυχθούν επαρκώς τα οστά μόνο του κεφαλιού και το κορίτσι να μη μπορεί να σταθεί όρθιο. Απετέλεσε ατραχίον μέχρι το θάνατό της, στο διάσημο τσίρκο Ripley.

Αφορμή

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

yannis.kalo@gmail.com • no14me.blogspot.gr/

2666

» Roberto Bolaño εκδόσεις Αγρα
(μτφρ. Κρίτων Ηλιόπουλος)

Πρώτα θα αναφωνήσω: Τι βιβλίο, τι βιβλίο! Υστερα θα δηλώσω την ξεκάθαρη αδυναμία μου να γράψω γι' αυτό με έναν τρόπο -για τα δικά μου δεδομένα- συμβατό, πριν ακόμα αναμετρηθώ με την άδεια οθόνη. Σκέφτομαι πως το κείμενο αυτό θα έπρεπε ίσως να συνοδεύεται από τον υπότιτλο: τρόποι να ξεκινήσει ένα κείμενο για το 2666.

Της ανάγνωσης προηγήθηκε ο συνήθης προσωπικός φόβος αναμέτρησης με τον Μπολάνιο, ο φόβος των κατάλληλων συνθηκών, όπως τον ονομάζω. Στο τέλος κάθε ανάγνωσης ενός βιβλίου του Χιλιανού κυριαρχεί η αίσθηση της επαφής με ένα αριστούργημα, και εντυπώνεται με τέτοιο τρόπο, που κάθε άλλο συναίσθημα με τον καιρό υποχωρεί. Κάπως έτσι γεννιέται ο φόβος των κατάλληλων συνθηκών για την επόμενη επαφή με το έργο του. Φόβος που υποχωρεί από τις πρώτες κιάλας γραμμές. Έτσι έγινε και αυτή τη φορά.

Εκείνη περίμενε υπομονετικά να το τελειώσω κι εγώ με τη σειρά μου, ενώ εκείνη συνέχιζε να διακατέχεται από τον ενθουσιασμό της ανάγνωσης και απεβίβαζε προσπάθεια να μην προχωρήσει σε αποκαλύψεις επί της πλοκής, αποφεύγοντας τις κακοτοπιές στις οποίες περιέπεσαν τόσες και τόσες παρουσιάσεις, συμβάλλοντας με τον τρόπο τους στην απόφαση μου για να αναβάλλω την ανάγνωση του 2666 τον πρώτο καιρό που κυκλοφόρησε. Κάθε τόσο με ρωτούσε πού βρισκόμουν, και ένα πονηρό χαμόγελο εμφανιζόταν για όσα με περίμεναν.

Ο Μπολάνιο, γνωρίζοντας πως θα πεθάνει σύντομα, εξέφρασε την επιθυμία του η έκδοσή του 2666 να μην είναι ενιαία αλλά να χωριστεί σε πέντε ξεχωριστές εκδόσεις, όσα και τα μέρη στα οποία χωρίζεται το μυθιστόρημα, και κάθε βιβλίο να κυκλοφορήσει με απόσταση ενός χρόνου, έτσι ώστε να εξασφαλίσει μεγαλύτερα έσοδα για τον εκδοτικό οίκο και για τους κληρονόμους του. Ευτυχώς η επιθυμία του δεν έγινε σεβαστή, ακόμα μία προδομένη διαθήκη στην ιστορία της παγκόσμιας λογοτεχνίας.

Αν δεν διαβάσεις Μπολάνιο για πρώτη φορά, γνωρίζεις πως με τον συγγραφέα αυτόν ποτέ δεν μπορείς να ξέρεις τι είναι σημαντικό και τι δευτερεύον στις ιστορίες που εμφανίζονται, για να εξαφανιστούν λίγο αργότερα, με πλήθος λεπτομερειών να τις συνοδεύουν, κάποιες εκ των οποίων επανεμφανίζονται και κάποιες άλλες πάλι όχι, πράγμα που μόνο στο τέλος μπορεί να επιβεβαιωθεί. Με τη γνώση αυτή, και τη δεδομένη ικανότητα του Μπολάνιο, τον αναγνώστη, ταυτόχρονα με το συναίσθημα της λογοτεχνικής απόλαυσης, τον διακατέχει και το συναίσθημα μιας διαρκούς επιφυλακής.

Τέσσερις παθιασμένοι καθηγητές της γερμανικής φιλολογίας αναζητούν τα ίχνη του Γερμανού συγγραφέα Μπένο φον Αρτσιμπόλντι. Συμμετέχουν σε συνέδρια, διαβάζουν ξανά και ξανά τα βιβλία του, αναζητούν το παραμικρό ίχνος που θα τους οδηγήσει σε εκείνον. Δεν μπορώ να ξέρω αν ο Μπολάνιο είχε στον νου του κάποιον συγκεκριμένο συγγραφέα όταν επιδόθηκε τον Αρτσιμπόλντι, άλλωστε ο Χιλιανός είναι μάστορας και στην κατασκευή χαρακτήρων της γραφής. Οι ιστορίες των τεσσάρων καθηγητών μπλέκονται, ακόμα περισσότερα πρόσωπα που σχετίζονται με κάποιον τρόπο με τον Αρτσιμπόλντι εμφανίζονται, και το μυστήριο εντείνεται. Κάπως έτσι ξεκινά το βιβλίο διαθήκη για τον εικοστό πρώτο αιώνα και τη συνέχεια

καιείς δεν θα μπορούσε να τη φανταστεί, ακόμα και ο πλέον δυνατός αναγνώστης.

Το 2666 με βοήθησε να απαντήσω στο ερώτημα, ποια είναι τα βιβλία εκείνα που ξεχωρίζουν μέσα στο μεγάλο υποσύνολο των ωραίων μυθιστορημάτων, για να σχηματίσουν ένα, κατά πολύ μικρότερο, νέο υποσύνολο, εκείνο των αριστουργημάτων. Είναι τα μυθιστορήματα εκείνα που μου δημιουργούν την επιθυμία να γράψω, να συνδιαλαγώ μαζί τους, να αποτελέσουν διακειμενικές αναφορές, έστω και ελάχιστα ορατές. Ήδη από τις πρώτες σελίδες είχα την επιθυμία να γράψω. Βέβαια, αν υπάρχουν τέτοια βιβλία, τότε τι απομένει, αλήθεια, να ειπωθεί;

Το 2666 κυκλοφόρησε το 2004, έναν χρόνο μετά τον θάνατο του Μπολάνιο, σύμφωνα με τον ίδιο δεν ήταν πλήρως και οριστικά ολοκληρωμένο, όμως σε μεγάλο ποσοστό, και με την πλήρη εμπιστοσύνη στο πρόσωπο εκείνου που είχε επιλέξει ως επιμελήτη, πλησίαζε το όραμά του. Γραμμένο τόσο πρόσφατα και όμως μοιάζει ήδη κλασικό, γραμμένο από πάντα, θαρρείς, και όμως ταυτόχρονα σαν να έρχεται από το μέλλον, σαν να μην έχει υπάρξει ακόμα, σαν να αποτελεί τη σχεδόν μεταφυσική αποκάλυψη ενός συλλογικού ασυνείδητου, ένας τρομακτικά εκρηκτικός συνδυασμός, η αποτύπωση ενός τερατώδους κόσμου, που μέσα του αγωνίζεται να υπάρξει η ομορφιά.

Σκεφτόμουν να ξεκινήσω το κείμενο αυτό παραθέτοντας μία σειρά από επίθετα: εντυπωσιακό, υπέροχο, συναρπαστικό, ασύλληπτο, καταϊγιστικό, τρομακτικό, αποκαλυπτικό, συγκλονιστικό κ.τ.λ. κ.τ.λ. αλλά μάλλον δεν θα σήμαιναν τίποτα.

Η μουσική που "άκουγα" κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης ήταν ορχηστρική, χωρίς ευδιάκριτη δομή, ένα πλήθος ήχων που απομακρύνονταν προς το χάος, για να ξεπηδήσει σε κάποια στιγμή μια ελάχιστη μελωδία, που σταδιακά επανέφερε τα υπόλοιπα όργανα, το νήμα που συγκρατούσε και νοηματοδοτούσε τις άπειρες ιδέες.

Η εικόνα του συγγραφέα που ζει αποκομμένος από τον κόσμο καταρρέει, ο Μπολάνιο είναι μέρος του κόσμου για τον οποίο γράφει, ο κόσμος του είναι πραγματικός, παρών και τρομακτικός, το καταφύγιο της τέχνης δεν είναι αδιαπέραστο, η μάχη για την ομορφιά δεν στέφεται σχεδόν ποτέ με επιτυχία, το αρχέγονο κακό μεταμφιέζεται και επανέρχεται.

Θα μπορούσε κάποιος, λίγα μόλις χρόνια μετά την κυκλοφορία ενός βιβλίου, να το ονομάσει κλασικό; Το 2666 ναί, θα μπορούσε.

Τι βιβλίο, τι βιβλίο!

Βιβλία

Δυο γυναίκες,
δυο θεές

Ρέα Γαλανάκη

Εκδόσεις: Καστανιώτη

Με αφορμή το γλυπτό του Χαλεπά "Αθηνά βοσκοπούλα", η πρώτη νουβέλα εστιάζεται στα 28 χρόνια που έζησε ο Χαλεπάς στην Τήνο, μετά το φρενοκομείο της Κέρκυρας και μέχρι να επιστρέψει στην

Αθήνα, αναγνωρισμένος για δεύτερη φορά. Στο διάστημα αυτό, που ο θάνατος της μάνας μοίρασε στα δυο, ο Χαλεπάς δούλευε και ως βοσκός. Ποια ήταν η θυελλώδης σχέση με τη μάνα, πώς διασταυρώνονταν πρόσωπα και χρόνοι εντός του, είναι κάποια από τα αινίγματα που θίγονται.

Το ερωτικό πάθος της Αριάδνης για τον ξένο κι εχθρό στη μινωική Κνωσό Θησέα εξιστορείται στη δεύτερη νουβέλα. Η αφήγηση διαφέρει από τον μύθο που μας παρέδωσε η ελληνική αρχαιότητα. Όχι μόνον επειδή παίρνει τον λόγο μια γυναίκα, αλλά κι επειδή δίπλα στην ερωτευμένη κόρη αναδύεται το κύρος μιας πριγκίπισσας, ιέρειας και θεάς. Ωσάν να έπρεπε να κάνουν τα πράγματα τον μοιραίο, τον τελετουργικό τους κύκλο, ακόμη και σε έναν κόσμο που έφθινε καθώς αναδύοταν ο καινούργιος. Στο Επίμετρο του βιβλίου η συγγραφέας παραθέτει τη βιοματική της σχέση με τις παραπάνω νουβέλες, που, ως όφειλαν, διαφέρουν αναμεταξύ τους σε πολλά.

Όσο πιο δυνατά
με έδερνε, τόσο
πιο δυνατά
του τραγουδούσα

Χ. Α. Χωμενίδης

Εκδόσεις: Πατάκη

Εάν έγραφα μια ελληνική κωμωδία, θα έβαζα κάποιον φανατικό ιδεολόγο -αδιάφορο ποιανής ιδεολογίας- να επιχειρεί να εκφωνήσει λόγο σε παραλία. Ένας αέρας κυκλαδίτικος να καλύπτει τη φωνή του και να τον παίρνει τα χαρτιά, ένα κύμα να τον μουσκεύει, ένα μισόγυμνο κορμί να τον ανταγωνίζεται θρασύτατα. Θα τον έβαζα να μουλαρώνει και να τελειώνει τον λόγο του με τη φράση: "Θα Ξαναγυρίσουμε και θα Τρέμει η Γης!". Κι έπειτα ένα σμήνος γλάρων -σαν χορωδία αγγέλων ή τραγοπόδαρων σατύρων- να τον ειρωνεύεται γαβγίζοντας.

Το ελληνικό καλοκαίρι περιέχει τα πάντα. Δίνει λογαριασμό μονάχα στον εαυτό του". Μέσα από κείμενα μικρότερα και μεγαλύτερα, επίκαιρα αλλά όχι επικαιρικά, που σκιαγραφούν όψεις της πραγματικότητας ή απογειώνονται προς τη μυθοπλασία, με θρύψαλα, αναμμένα κάρβουνα και βότσαλα, ο Χρήστος Χωμενίδης αποπειράται μία πρώτη αυτοβιογραφία. Όχι δική του. Όλων μας.

Ερωτικές ιστορίες
από χήρες Punjabi

Balli Kaur Jazwal

Μετάφραση: Λένα Ταχμαζίδου

Εκδόσεις: Αιώρα

Η νεαρή Νίκι ζει στο κοσμοπολίτικο δυτικό Λονδίνο και δουλεύει σε μια παμπ. Είναι κόρη Ινδών μεταναστών και έχει περάσει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής της προσπαθώντας να αποστασιοποιηθεί από την παραδοσιακή κοινότητα των Σιχ, επιλέγοντας έναν πιο ανεξάρτητο -βλέπε, δυτικό- τρόπο ζωής. Εγκαταλείπει τη Νομική και πιάνει δουλειά ως εισιγήτρια σ' ένα εργαστήριο δημιουργικής γραφής που οργανώνει το πολιτιστικό κέντρο της ινδικής κοινότητας του Λονδίνου. Το εργαστήριο απευθύνεται σε χήρες από το Παντζάμπ της Ινδίας.

Πολύ γρήγορα η Νίκι διαπιστώνει ότι κάτω από τις μαντίλες των γυναικών κρύβεται μια αναβλύζουσα πηγή αναμνήσεων και φαντασιώσεων. Λαχταρώντας να απελευθερώσει αυτές τις σεμνές γυναίκες, τις βοηθάει να καταγράψουν τις ανέπιωτες ιστορίες τους και να εκφράσουν τη δημιουργικότητά τους. Σταδιακά το μάθημα μετατρέπεται σε αφήγηση σκανδαλιστικών ερωτικών ιστοριών. Ωστόσο, εντελώς απρόσμενα, οι αφηγήσεις των γυναικών αποκαλύπτουν τις σοκαριστικές λεπτομέρειες του θανάτου μιας νέας γυναίκας και απειλούν να ξεσκεπάσουν ένα σκάνδαλο που πολλοί επιθυμούν να παραμείνει θαμμένο.

Όταν η Βία
πληνσιάζει

Malcolm Mackay

Μετάφραση: Αλκίσιος Τριμπέρης

Εκδόσεις: Πόλις

MALCOLM MACKAY

Όταν η βία πληνσιάζει

Είσαι ένας ευσυνείδητος επαγγελματίας δολοφόνος. Ο καλύτερος στον χώρο. Προετοιμάζεσαι σχολαστικά και εκτελείς άψογα κάθε συμβόλαιο θανάτου. Ωστόσο κάποτε φτάνει η στιγμή που η μοναχική ζωή του

εκτελεστή γίνεται αβάσταχτη. Έτσι ο Κάλουμ ΜακΛίν, ο εκτελεστής που πρωταγωνιστεί στην Τριλογία της Γλασκώβης, προετοιμάζει την αποχώρησή του κρυφά από τους εργοδότες του, με την ίδια σχολαστικότητα που προετοιμάζε τα χτυπήματά του.

Γύρω του μαίνεται ένας σιωπηλός, θανάσιμος πόλεμος. Οι μεγαλύτερες εγκληματικές οργανώσεις της Γλασκώβης συγκρούονται για την επικράτησή τους στον χώρο του υποκόσμου: μπράβοι, πλαστογράφοι, τοκογλύφοι, έμποροι ναρκωτικών, διεφθαρμένοι αστυνομικοί, αδίστακτες γυναίκες, πρόσωπα βίαια, κινούνται στη σκιά, έτοιμα να εξοντώσουν οποιονδήποτε στέκεται εμπόδιο στις φιλοδοξίες τους. Μακιαβελικά σχέδια και μηχανορραφίες συσκοτίζουν τις έρευνες της αστυνομίας. Όμως ο επιθεωρητής Φίσερ θα αξιοποιήσει τα στοιχεία που του δίνει μια αναπάντεχη ομολογία. Και ίσως αυτή τη φορά είναι η σειρά του να νικήσει...

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΕΙΣΤΕ ΜΑΖΙ ΜΑΣ ΣΤΟ

diadromes@haniotika-nea.gr

